

TERÖRİZMI ÖZNELERİ ÜZERİNDEN ANLAMAK: TERÖRLE MÜCADELE KANUNU İÇİN BİR TANIM ÖNERİSİ*

*Understanding Terrorism Considering Its Subjects: A Definition
Proposal for The Fight Against Terrorism Law*

Hüseyin ARAS**

Öz

Terör eylemleri gerçekleştirecek olanların caydırılabilmesi de bu eylemleri gerçekleştirenlerin cezalandırılabilmesi de terörizmle etkili mücadele için gereklidir. Ancak bunun için terörizmin fail ya da azmettirici niteliğini haiz çeşitli özneleri olabileceğini öngören bir terörizm tanımına ihtiyaç vardır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu “örgüt” kavramını terör eylemlerinin mutlak bir şartı olarak kabul etmektedir. Oysa terörizm (terör eylemleri) örgütlerden başka kişiler, devlet dışı silahsız aktörler ve devletler tarafından da gerçekleştirilebilir. Bu aktörlerin her biri siyasî şiddetin bir türü olan terörizmi menfaatleri gereğince araç olarak kullanabilirler. Şiddetin ya faili ya da azmettiricisi olarak siyasî amaçlarına ulaşmaya çalışabilirler. Çalışma bu aktörlerin terörizmin özneleri olmalarının gerçekliğini inceleyerek 3713 sayılı Kanun için bir terörizm tanımı önermektedir.

* 03-05 Mart 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen “Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Kongresi”nde sözlü bildiri olarak sunulmuş olan bu çalışmanın, kongre bildiri özetleri kitabında, farklı bir özeti yayımlanmıştır.

** Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, huseyinaras06@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8117-6574.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 02.05.2023.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 28.09.2023.

Atıf/Citation: Aras, Hüseyin. “Terörizmi Özneleri Üzerinden Anlamak: Terörle Mücadele Kanunu İçin Bir Tanım Önerisi.” *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2023): 605-633.

“Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.”

Böyle bir tanım Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin terörizmle mücadelesine hem ön alıcı hukukî tedbirler çerçevesinde katkılar sunabilir hem de terör suçları işleyen tüm öznelerle yaptırım uygulanabilmesini yasal olarak tartışmasız hale getirebilir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Terörizmin özneleri, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Terörizmle mücadele

Abstract

Both deterring those who will commit terrorist acts and punishing those who commit these acts are necessary for an effective fight against terrorism. However, there is a need for a definition of terrorism that foresees that terrorism can have various subjects as perpetrator or the instigator for this. The Fight Against Terrorism Law No. 3713 accepts the concept of "organization" as an absolute condition for terrorist acts. However, terrorism (terrorist acts) can also be carried out other than organizations by individuals, non-state unarmed actors and states. Each of these actors can use terrorism, which is a type of political violence, as a tool for their own benefit. They may try to achieve their political goals by being either the perpetrator or the instigator of violence. The study proposes a definition of terrorism for Law No. 3713 by examining the reality of these actors being the subjects of terrorism. Such a definition can both contribute to the State of the Republic of Türkiye's fight against terrorism within the framework of preemptive legal measures and make it legally undisputed that sanctions can be imposed on all subjects who commit terrorist crimes.

Key Words: Terror, Terrorism, Subjects of Terrorism, Law on Fight Against Terrorism Nr. 3713, Fighting Against Terrorism

GİRİŞ

Terörizm siyasî amaçlar içerir. Bu nedenle, siyasî amaçları bulunan devletler ile devlet dışı aktörlerin de şahsî motivasyonlarla harekete geçebilen bireysel aktörlerin de terörizmin özneleri olabilmeleri mümkündür. Bu aktörlerin siyasî amaçları, içerdiği şiddete rağmen terörizme ve teröriste değer ya da kutsallık atfetmelerini olanaklı hale getirebilir. Nitekim birinin terörist olarak nitelediği kişiyi bir başkasının gerilla, lejyoner, kahraman, kurtuluş savaşçısı vb. olarak niteleyebilmesi bunun bir göstergesidir. "Menfaat" ya da "çıkar" kavramlarıyla da

ifade edilebilecek olan siyasî amaçları gereğince bu aktörler siyasî şiddetin bir türü olan terörizmi bizzat gerçekleştirebilir, teşvik edebilir, destekleyebilir, kolaylaştırabilir veya görmezden gelebilirler. Başka bir ifadeyle bu aktörler terörizmin (terör eylemlerinin) failleri de azmettiricileri de olabilirler. Bu durum çeşitli aktörlerin terörizmle mücadele gerekçesiyle oluşturulan iç hukukta “terör suçlusu” sayılabileceklerini kabul etmeyi meşrulaştırmaktadır.

Her egemen devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti de terörizm tehlikesi karşısında tehdit algılarının gerektirdiği yasal tedbirleri alma hakkına sahiptir. Elbette “hukuka uygunluk” ölçütü bu hususta temel önemdedir. Bu tür tedbirler, terörizm (terör eylemleri) gerçekleştirebilecek kişilerin caydırılabilmesi bakımından gereklidir. Caydırıcılık sağlanamadığında terör eylemlerinin sorumlularının cezalandırılabilmesi ise bu yasal tedbirlerin varlığı nedeniyle mümkün hale gelir. Ancak 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun¹ birinci maddesinde “bir örgüte mensup kişi veya kişiler” biçiminde ifade edilmiş olan terör eylemlerinin öznelerinin gerek caydırıcılık gerekse cezalandırılacak sorumlular bakımından sınırlandırılmış olduğu görülmektedir. Öznelerin bu minvalde sınırlandırılmış olmasının -varsa- gerekçelerini incelemek bu çalışmanın kapsamında olmasa da bu sınırlandırmanın Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin terörizmle mücadelesinde dezavantajlar yaratabileceği değerlendirilmektedir. Nitekim işlendiği iddia edilen bazı terör suçlarına yargılama süreçlerinde yapılan itirazlar bu sınırlandırmaya dayandırılarak haklı gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu minvalde çalışmanın amacı aynı anda çok sayıda terör örgütüyle ve farklı terörizm türleriyle mücadele etmek zorunda kalan devletlerden biri olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin terörizmle mücadelesine bu sorun çerçevesinde yapılacak bir incelemeye katkıda bulunmaktır.

Çalışmada 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun birinci maddesindeki terör tanımının terörizmin olası başka aktörleri dikkate alındığında yeterince kapsayıcı olmadığı ileri sürülmekte; devlet dışı silahlı aktörlerin yanında devletlerin, devlet dışı silahsız aktörlerin ve tek tek bireylerin de terörizmin fail ya da azmettirici nitelikte özneleri olabilecekleri iddia edilmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak 3713 sayılı Kanun’daki “örgüt” kavramına dair bir değerlendirme ve eleştiri yeni terörizm yöntemleri ve araçları üzerine yapılmış, bu kısımda

¹ RG. 12.04.1991, S. 20843.

Kanun'daki "örgüt" şartının terörizmin olası diğer özneleri karşısında yeterince kapsayıcı olmadığı fikri savunulmuştur. İkinci olarak ise "Öznenin 'Kim'liği" meselesi incelenmiştir. Devletlerin, devlet dışı aktörlerin ve bireylerin terörizmin özneleri olabilmelerinin gerçekliği bu kısımda önce onların menfaatleri temelinde kuramsal olarak incelenmiş, sonra buna dair bazı somut kanıtlar aranmıştır. Daha sonra terörizmin öznelerinin azmettiren ve fail statüleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler devletlerin, devlet dışı aktörlerin ve bireylerin terörizmin özneleri sayılabilmelerinin imkânları ile ilişkilendirilmiştir. Nihayetinde 3713 sayılı Kanun'un birinci maddesindeki terör tanımının terörizmin "bir örgüte mensup kişi veya kişiler" dışındaki öznelerini de muhteva eden bir içerikle yeniden düzenlenmesi önerilmiştir.

I. 3713 SAYILI KANUN'DAKİ "ÖRGÜT" KAVRAMI ve ELEŞTİRİSİ

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci maddesinde "terör" kavramı "*Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.*" biçiminde tanımlanmaktadır.

Bu tanıma göre terör eylemleri "*bir örgüte mensup kişi veya kişiler*" tarafından gerçekleştirilir. "Örgüt" vurgusu Kanun'un ikinci maddesinde de vardır. Kanun'un birinci maddesinde ifade edilmiş olan amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş olan örgütlerin mensuplarının o amaçlar doğrultusunda birlikte veya tek başlarına suç işleme halinde terör suçlusu sayılacaklarına Kanun'un ikinci maddesinde hükmedilmiştir. Kimlerin terör suçlusu sayılacağı konusunda Kanun'un ikinci maddesinde iki hüküm daha vardır: Birinci maddede ifade edilmiş olan amaçlara ulaşmak için kurulan örgütlerin mensubu olanların suç işleme bile terör suçlusu sayılacaklarına maddenin ilk fıkrasında, terör örgütüne mensup olmasa bile örgüt adına suç işleyenlerin de terör suçlusu sayılacaklarına ise maddenin ikinci fıkrasında hükmedilmiştir. Örgüt, bu iki

maddeye göre, bir eylemin terör eylemi olarak kabul edilebilmesinin de bir kişinin terör suçlusunu olarak cezalandırılabilmesinin de temel şartlarındandır.

Ancak Kanun'un üçüncü maddesinde Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerine atıfla sayılan suçlar için herhangi bir örgüt şartı aranmamakta, bireysel olarak gerçekleştirilmesi halinde o suçların da terör suçu olarak kabul edileceği belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle üçüncü maddede sayılan suçlar birinci maddedeki amaçlara ulaşmak için bireysel olarak da işlense terör suçudur. Çünkü Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde o suçu işleyecek "kişiden/kimseden" söz edilmekte, suçun işlenmesi için herhangi bir örgüt varlığı şart koşulmamaktadır. Şayet Kanun'un birinci maddesinde yapılmış olan terör tanımındaki "örgüt" kavramı nedeniyle, bireysel olarak gerçekleştirilecek eylemlerin terör eylemi olarak kabul edilmeyeceği ilân edilmiş oluyorsa² bu değerlendirme anlamını yitirir. Çünkü Kanun'un dördüncü maddesinde sayılan suçların terör suçu sayılabilmesi de terör örgütü şartına bağlanmıştır. Bu durumda 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci, ikinci ve dördüncü maddelerinde terör suçu için örgüt şartı açıkça ifade edilmiş iken üçüncü maddesinde Türk Ceza Kanunu'na atıfla "kişilerden/kimselerden" söz edilmesi Türk Hukuku'nda terör suçunun mutlak surette örgüt faaliyeti dâhilinde işlenebilecek bir suç mu, yoksa bireysel olarak da işlenebilecek bir suç mu olduğu konusunu, Anayasa Mahkemesi'nin örgütü terör eyleminin bir şartı olarak gören 31.03.1992 tarihli ve E. 1991/18, K. 1992/20 sayılı kararına rağmen, tartışmalı hale getirmektedir. Çeşitli terör saldırılarına ve öğretiyeye bakıldığında da bu hususun tartışmalı hale geldiğini görmek mümkündür.

Türk Hukuku'ndaki terör tanımının örgütün varlığını şart koşması ve bireysel terör eylemlerini dışlaması nedeniyle terörizmin özneleri bakımından eksik olduğu konusunda bazı araştırmacıların değerlendirmeleri bulunmaktadır. Bu araştırmacılardan biri olan Selçuk, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda terör suçu için örgüt şartı bulunsa ve Anayasa Mahkemesi de "örgütü" terörün

² Nitekim öyledir. Bu konuda Anayasa Mahkemesi'nin bir kararı vardır. Anayasa Mahkemesi 27.01.1993/21478 Mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 31.03.1992 tarihli, E. 1991/18, K. 1992/20 sayılı kararında 31.sayfada "Bir eylemin terör olarak nitelendirilebilmesi için aranması gereken üçüncü koşul, eylemin bir örgüte mensup kişi ya da kişilerce işlenmiş olmasıdır. Aynı nitelikteki eylemlerin bir terör örgütüne bağlı olmaksızın işlenmesi durumunda eylem terör tanımı dışında kalacaktır." hükmüyle bu konuda hukuka uyarlık bulunduğunu açıklamıştır.

öğelerinden biri olarak kabul etmiş olsa da aslında terör suçlarını işlemek için terörü bir örgüte bağlamanın yanlış olduğunu, çünkü her insanın terör suçunun etkin öznesi olabileceğini ifade eder.³ Aynı düşünceye sahip olan Turinay ile Osmanoğlu ve Kıdıl ise terör kavramının hukuki tanımına bireysel terör faaliyetlerinin dâhil edilmesi suretiyle “terör” kavramının örgüt unsuruna bağımlılığının ortadan kaldırılması gerektiğini savunurlar.⁴

Tangör ve Sayın; 2010 yılında Avrupa Birliği'nin iç güvenliği gerekçesiyle hazırlanarak kabul edilen Avrupa Birliği İç Güvenlik Stratejisi'nde terörizm tehdidinin sürekli olarak geliştiğinin, bu nedenle önemini koruduğunun vurgulandığını tespit etmişlerdir. “Bir Avrupa Güvenlik Modeline Doğru” temalı bu strateji belgesinde, çeşitli saldırıların da kanıtladığı üzere, terör örgütlerinin değiştiğine ve yenilediğine, tehditlerin artık hem örgütlü teröristlerden hem de radikal inançlarını aşırı propaganda temelinde geliştirebilecek ve internette eğitim malzemeleri bulabilecek “yalnız kurtlar” olarak adlandırılan teröristlerden geldiğine dair saptamalar yapıldığına da dikkat çekmişlerdir.⁵ Nitekim dünya genelinde günümüze kadar “yalnız kurt terörizmi” olarak adlandırılan birçok bireysel terör saldırısı gerçekleşmiştir. Bu çalışmanın “Özne Olarak Devletler, Devlet Dışı Silahlı/Silahsız Aktörler ve Bireysel Teröristler” başlığı altında bu tür saldırılardan söz edilmekte ve Türkiye’de gerçekleşen yalnız kurt saldırılarına örnekler verilmektedir. Bu tür saldırıların varlığı ve sürekliliği terörizmin yöntemleri ve araçları konusunda yeni bir kavrayışı ve hukukî düzenlemeyi gerektirmektedir. Ancak bu noktada önce bazı devletlerin ve ulus-üstü yapılanmaların mevzuatlarında bu kavrayışın varlığını aramak yararlı olabilir.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 23 Eylül 1999 tarih ve 1426 sayılı Kararı'nda terör eylemi “Bireyler ya da gruplar tarafından işlenmiş herhangi bir suç” olarak tanımlanır.⁶ Fransız Ceza Kanunu'ndaki bireysel terörün varlığını

³ Sami Selçuk, “Hukukun Terörle Sınava,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1, no. 5 (2011): 72.

⁴ Faruk Turinay, “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 116 (2015): 81; Bilal Osmanoğlu ve Fahrettin Kıdıl, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. Özel Sayı (2019): 1160.

⁵ Burak Tangör ve Sevinç Sayın, “Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 11, no. 1 (2012): 104.

⁶ Osmanoğlu ve Kıdıl, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü,” 1153.

öngören bir tanım⁷ ise terör örgütü kavramını terör faaliyetlerinin tek merkezi ve zorunlu bir unsuru olmaktan çıkarmıştır.⁸ Bu çerçevede Fransız Ceza Kanunu'nda "terör veya korkutma yoluyla kamu düzenini tehdit eden bireyler" için de terör kavramı kullanılmaktadır.⁹ Belçika kanun koyucusunun tanımında ise terör, yöntemden ziyade amaç unsuruyla tarif edilmektedir. Terör suçlarının bireysel veya örgütlü şekilde işlenmesi bakımından bir hüküm içermeyen düzenlemede, terör örgütünün terörün olmazsa olmaz bir unsuru olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Düzenleme bu özelliğiyle, bireysel terör faaliyetini mümkün görmesi açısından Fransız düzenlemesine benzerdir.¹⁰ Yani Fransız Ceza Kanunu gibi terör eylemlerinin bireysel olarak gerçekleştirilebileceğine ilişkin doğrudan bir ifadeye yer vermemekle birlikte Belçika Ceza Kanunu, bu konuda bir sınırlamaya gitmeyerek örgütsel birlikteliği, terör eylemlerinin zorunlu unsuru olarak görmemiştir.¹¹ Terörün varlığı için bir terör örgütünün varlığının aranmadığı Avrupa Birliği'nin 2002/475/JHA sayılı Terörizmle Mücadele Konsey Çerçeve Kararı'nda da görülmektedir.¹²

Türk Hukuku terör eylemi için örgüt varlığını şart koşsa da gerçeklik ve öğreti örgütün terör eylemi için mutlak şart olmadığını göstermektedir. Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) örneğinde olduğu gibi çeşitli nedenlerle örgüt üyelikleri bazıları için ilk anda kolaylıkla kanıtlanamayabilen kült hareketlerle ilişkili ezoterik teröristlerde ve "yalnız kurt", "yalnız aktör" vb. gibi adlandırmalarla anılan diğer bireysel teröristlerde bunu görmek mümkündür. Demir, genel olarak ezoterik kült hareketlerin terörün bir şartı olarak kabul edilen şiddete doğru evrildiğinin çok kolayca anlaşılamadığını, çünkü sosyal çevrenin onların toplumda görünmez olmalarına ve kendilerini sosyal çevreye gömmelerine çok fazla imkân tanıdığına işaret eder. Ancak bu halin onların şiddet ile ilişkilendirilemeyeceklerinin kanıtı olmadığını da belirtir. Nitekim FETÖ'nün Türkiye'de şiddete evrilmesinde

⁷ Tanım "Bireysel veya toplu bir teşebbüsle bağlantılı olarak, tehdit ya da terör yöntemleriyle, kasten, kamu düzenine ciddi derecede zarar verme amacıyla girilen aşağıdaki suçlar terörizm fiillerini oluşturur." biçiminde ifade edilmiştir.

⁸ Turinay, "Ceza Hukukunda Terör Örgütü," 43-44.

⁹ Kenan Evren Yaşar, "Güncel Değişikliklerle Fransız Ceza Hukukunda Örgüt Kavramı ve Örgütlenme Suçları," Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 3, no. 1 (2015): 203.

¹⁰ Turinay, "Ceza Hukukunda Terör Örgütü," 44.

¹¹ Osmanoğlu ve Kıdıl, "Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü," 1155.

¹² Osmanoğlu ve Kıdıl, "Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü," 1166.

görüldüğü gibi silaha ve güce kavuşunca bu tür hareketler kolayca şiddet gerçekleştirebilmektedirler.¹³ Yalnız kurt kavramıyla adlandırılan teröristlerin yarattığı şiddetin toplumlarda yarattığı etki de benzer ve yadsınamaz niteliktedir. Bu nedenle hem kült hareketlerle ilişkili ezoterik teröristler hem de yalnız kurt olarak adlandırılan teröristler tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci maddesine göre terör eylemi olarak kabul edilemeyeceği iddia edilemez.

Kanun'un birinci maddesinde sayılan amaçlara ulaşmak için herhangi bir örgütle bağlantısı olmaksızın siber ortamda bireysel olarak saldırılar gerçekleştiren "sanal teröristler" de bu minvalde değerlendirilebilir. Devletlerin çeşitli görevlileri tarafından başka bir devlete siber ortamda yapılan herhangi bir saldırı, saldırıya maruz kalan devlet tarafından terör saldırısı olarak kabul edilebilirse o saldırı için örgüt bağlantısı aramak anlamsız hale gelir. Çünkü devletin ve toplumun varlıklarını hedef almaktadır. Bu halde saldırının faili olan devletin, terörizmin öznesi olduğu iddia edilebilir. Saldırımı terör örgütlerinin üyeleri yapınca bir terör saldırısı olarak kabul ediliyorsa, saldırı bir devlet adına yapıldığında da terör saldırısı olarak kabul edilmelidir. Bir devletin bürokratu, başka bir devletin kendisine verdiği destek neticesinde aldığı bürokratik kararlarla, vatandaşı olduğu devletin korumakla yükümlü olduğu varlıklarına çeşitli türden zararlar veriyorsa o bürokratin herhangi bir örgüte üye olmasının bir önemi yoktur. Ortada bir zarar vardır ve örgüt bağlantısı ortaya çıkarılamasa da o bürokrat o güne kadar bilinenlerden farklı biçimlerde teşkil edilmiş bir terör eyleminin (terörizmin) faili olabilir. Bu bürokrat için bir örgüt bağlantısı tespit edilemese ve eylemi şiddet içermese de devletin kendisine kamu hizmetleri sunması için verdiği imkânları başka bir devletin ya da devlet dışı aktörün menfaatleri adına kullanması açıkça bir terör faaliyetidir. Bu faaliyetin arkasında örgüt bağlantısı aramak gerekli değildir. Çünkü terörizm yöntemleri artık değişmiştir. Artık şiddet içermeyen terör eylemlerinden dahi söz edilebilmektedir.

Saldırganların verdikleri zararın amacı ve niteliği belirleyicidir. Bu bağlamda terörizmin özneleri örgüt faaliyeti temelinde değil; amaçlar, yöntemler, kullanılan

¹³ Hilmi Demir, "FETÖ: Bir Kült Örgütünün Radikalleşme Tahkiyesi," içinde *Türkiye'nin Terörle Mücadelesi: Kavramlar, Örgütler ve Aktörler*, ed. Göktuğ Sönmez (Ankara: TASAV Yayınları, 2021), 181.

teknikler, etkiler, sonuçlar vb. merkeze alınarak belirlenmelidir. Mevzuat da öğretiden yararlanarak bu minvalde geliştirilmelidir. Böyle bir yaklaşım sadece örgütün değil; örgüt niteliğini haiz olmayan, örgüt bağlantısı bulunmayan ya da örgüt bağlantısı kanıtlanamayan birçok aktörün de terörizmin öznesi olabileceğini görmeye katkı sağlayabilir. Terör eylemi gerçekleştiren kişinin örgüt üyeliğini soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde ortaya çıkarma zorunluluğunun sebep olabileceği sorunlar da bu sayede aşılabilir. Terörizm tehdidinin devletin hızlı hareket etmesini gerektirdiği gerçeği ihmal edilemez. Bu nedenle terörizmin yeni niteliği dikkate alınmalıdır. Artık terör eylemleri bir örgüt olmadan da gerçekleştirilmektedir.

II. TERÖRİZMDE ÖZKENİN “KİM”LİĞİ MESELESİ

Terörizmin nesnel bir gerçekliği tanımlamıyor olması¹⁴ yani kavramın sübjektifliği; devletlerin, çeşitli devlet dışı aktörlerin ve kişilerin terörizmle ilişkilendirilmesine dair görüşleri tartışmalı hale getirebilir. Ancak terörizmin siyasî amaçlar içermesi, bu özelliği nedeniyle bu aktörlerle ilişkilendirilebilmesini de mümkün kılar. Siyasî, sosyal, ekonomik vb. güç elde etmek ve/veya iktidarı ele geçirmek isteyen aktörler meşru yöntemlerle amaçlarına ulaşamadıklarında ya da amaçlarına ulaştırabilecek meşru yöntemler ekonomik ve sosyal açıdan maliyetli olduğunda şiddeti bir araç olarak kullanmayı tercih edebilirler. Bu bakımdan güç ve iktidar mücadelesi içerisinde bulunan devletler ile devlet dışı aktörlerin bu süreçte alternatif yöntemler arasından şiddeti seçerek kullanabilmeleri mümkündür. Devlet dışı silahlı aktörler ise genellikle bu süreçlerdeki kullanışlı araçlardır. Thomas Hobbes'un "*insanın insana olan güvensizliğinin birbirlerinin aleyhinde faaliyetler gerçekleştirmelerini olanaklı hale getirebildiği*"¹⁵ önermesine dayanarak, bu aktörlerin insan doğasından azade yapılar olmamalarının bu aktörler için şiddetin kullanımını her zaman bir gerçek haline getirdiği ifade edilebilir. Şahsî motivasyonlarla harekete geçebilen bireysel teröristler de bu aktörler arasına bu gerekçelerle dâhil edilebilir. Kısaca, terörizmin siyasal amaçlarla kullanılabilen bir araç olması siyasî amaçları bulunabilen tüm bu

¹⁴ Eda Seyhan, "'Counter-Terrorism' is a Dangerous Myth, It is High Time We Abolished It," Ceasefire, erişim tarihi Temmuz 2, 2020, <https://ceasefiremagazine.co.uk/time-abolished-counter-terrorism>.

¹⁵ Thomas Hobbes, *Leviathan*, çev. Semih Lim (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020), 99-103.

aktörleri terörizmin özneleri haline getirebilir. Anarşik uluslararası sistem de bunu kolaylaştırabilir. Aktörlerin menfaatleri bu hususta belirleyicidir. Menfaatleri gereğince bu aktörlerin her biri şiddetin kullanımını konusunda diğeriyle işbirliği de yapabilir. Aslında terörizmin nesnel bir gerçekliği tanımlamıyor olması bunları olanaklı hale getirmektedir.

Buna rağmen terörizme dair modern incelemeler terörizmi siyasî bir araç olarak kullanabilen devletleri değil, devlet dışı silahlı aktörleri terörizmin faileri olarak sunma eğilimindedir.¹⁶ Bu eğilim devletler için de geçerlidir. Ancak yine de birçok devlet, bir devlet dışı silahlı aktörün bir yabancı devlet tarafından “desteklendiği” durumlarda devletleri de terörizmle ilişkilendirmekte çekince göstermez.¹⁷ Bu bakımdan terörizm asla sadece devlet dışı silahlı aktörlere içkin bir faaliyet değildir. Nitekim devletlerin terörizmle ilişkilerinin önünde bir engel olmadığını ifade eden Goodin, tarihsel kayıtlarda devletlerin ve devlet yetkililerinin terör örgütlerine ve teröristlere destek verdiklerine ilişkin çokça kanıt bulunduğunu tespit etmiş¹⁸ olan araştırmacılardan biridir. Bu tür kanıtlar konusunda Judith Butler da hemfikirdir. Butler, “*devletlerin terörizme karşı savaştığı görüşünü kabul edersek hata yapmış oluruz, çünkü devlet destekli terörizm fikrini kabul etmemiz için fazlasıyla kanıt var önümüzde.*” der ve devlet destekli terörizmin demokrasi kisvesi altında bile yürütüldüğüne dikkat çeker.¹⁹ Peter Alan Sproat da terörizm stratejisinin en ısrarlı ve başarılı kullanıcılarının isyancı gruplardan ziyade devletler olduğunu iddia eden batılı birçok araştırmacı bulunduğunu ortaya koymuştur. O’na göre, devlet dışı silahlı aktörler tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemlerine yoğunlaşmış olsalar da Batı’daki ana akım birçok yazar bu şiddeti gerçekleştirenlere dünyadaki çeşitli devletler tarafından destek verildiğinin farkındadır.²⁰

1946-2010 yıllarını kapsayan bir çalışmada 454 adet devlet dışı silahlı aktörün hedef aldığı 106 devlet ve bu devlet dışı silahlı aktörlerin 237’ sine destek sağlamış

¹⁶ Michael E. Smith, *Uluslararası Güvenlik*, çev. Ramazan Gözen (Ankara: Felix Kitap, 2020), 224.

¹⁷ Alex P. Schmid, “The Definition of Terrorism,” içinde *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, ed. Alex P. Schmid (New York: Routledge, 2011), 48.

¹⁸ Robert E. Goodin, *What’s Wrong with Terrorism?* (Cambridge: Polity Press, 2006), 77.

¹⁹ Judith Butler, “Terör Söylemi,” içinde *Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler*, çev. Serap Arslanpay, haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes (İstanbul: Metis Yayınları, 2014), 134.

²⁰ Peter Alan Sproat, “Can the State be Terrorist?,” *Terrorism* 14, no. 1 (1991): 20-22.

olan 96 devlet arasındaki ilişkiler istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Bu analiz, Birleşmiş Milletler üyesi olan 193 devletin neredeyse yarısının bir ya da daha fazla devleti hedef alan terör örgütlerine destek vermesinin bir istisna değil, uluslararası ilişkilerde neredeyse normalleşmiş bir olgu olduğunu göstermektedir.²¹ Devletler hem iç politikalarında hem de dış politikalarında yaşanan gelişmeler nedeniyle devlet dışı silahlı aktörlerle işbirliği yaparak terörizme destek vermeyi gerekli görmektedirler.²² Bu devlet davranışı, devletlerin menfaatleri ve birbirlerine olan güvensizlikleri ile açıklanabilir. Kautilya'nın bundan en az bin beş yüz yıl önce yazdığı değerlendirilen Arthaşāstra (Mülkün Elkitabı) adlı eserinin bölümlerinden birinin ilk çevirilerinden birini 1965 yılında yapmış olan Dr. R. P. Kangle'ın Arthaşāstra hakkındaki şu değerlendirmesi günümüzdeki bu devlet davranışı konusunda oldukça açıklayıcıdır: *"Bir ülkenin diğerine olan güvensizliği hâlâ aynı, her ülkenin kendi çıkarının peşinde koşmasında değişen bir şey yok, kurulan ittifakların hepsinin ülkelerin kendi çıkarlarını korumaları için olduğu aşikâr, başka bir ülkenin topraklarında faaliyet göstermesi için kurulan gizli servislerin mantığı, Arthaşāstra'dakinden farklı değil. ... Ülkeler arasındaki bu üstünlük rekabeti ve mücadelesinden vazgeçilebileceğini düşünmek zor. Bu eserin öğretisi bu basit gerçeklere dayanmaktadır. Tek bir dünya hükûmeti ya da uluslarüstü bir otorite ortaya çıkana kadar bu böyle devam edecek. ... Bu gerçekleşene kadar, uluslar bilmeden de olsa bu eserdeki uygulamaları hayata geçirecekler ve hatta açıkça kınadıkları şeyleri yapmaya devam edecekler."*²³

Bu hususta Waltz uluslararası sistemde anarşinin bulunduğunu, böyle bir ortamda işlerini yürütürlerken bazı devletlerin her an şiddete başvurabildiklerini, bu durumun diğer devletleri de gerektiğinde şiddete başvurmaya hazır tuttuğunu, nihayetinde uluslararası sistemde devletler arasındaki ilişkilerin

²¹ Belgin Şan Akca, "Dangerous Companies: Cooperation between States and Nonstate Armed Groups," Nonstate Armed Groups, erişim tarihi Ocak 24, 2021, <https://www.armedgroups.net/facts.html>.

²² Belgin Şan Akca ve İlayda Bilge Önder, "PKK Terörizmine Uluslar Ötesi Bir Bakış," içinde *Terörün Kökenleri ve Terörle Mücadele Stratejisi*, ed. Fahrettin Altun ve Hasan Basri Yalçın (Ankara: SETA Kitapları, 2018), 59-69.

²³ Kautilya, Arthaşāstra, çev. Utku Umut Bulsun (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018), aktaran L. N. Rangarajan, *Giriş* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018), 39.

şiddetin kasvetli gölgesinde yürüdüğünü ifade eder.²⁴ Oberschall da siyasî amaçlar söz konusu olduğunda şiddet kullanımının olağan hale gelebildiğini ve yaygınlaşabildiğini tespit eder.²⁵ Bu halde devletlerin gerekli gördüklerinde terörizmi alternatif bir araç olarak seçerek devlet dışı silahlı aktörleri menfaatleri gereğince kullanabilmelerinin her zaman güçlü bir olasılık olduğu ileri sürülebilir.

Öte yandan terörizmin zayıfın silahı olduğu yönünde görüşler vardır. Terörizme, zayıf devlet dışı silahlı aktörler gibi zayıf devletlerin başvurduğu iddia edilir. Ancak Cebeci'nin "terörizm ile ilgili bilgilerimizi güçlü olanlar belirlemektedir"²⁶ diyerek ortaya koyduğu değerlendirmeden hareketle bunun bir yanıltma olduğu da ifade edilebilir. Çünkü Aksan ve Bailes'in vurguladığı üzere terörün "zayıfın silahı" olduğu, güçsüz devlet dışı silahlı aktörlerin gözünü karartarak önüne her gelene saldırdığı, devletlerin ise buna karşı masumları koruduğu fikri yaygın kabul görse de aslında güçlünün zayıfa nazaran daha büyük çapta terör faaliyetleri gerçekleştirebileceği konusunda şüphe yoktur.²⁷ Nitekim 1946-2010 yılları arasında aktif olan 454 terör örgütü üzerinde ampirik testler gerçekleştirdiği çalışmasıyla Şan Akca terör örgütlerine verilen devlet desteğine ilişkin olarak bulunan kanıtlar çerçevesinde terörizmin sadece zayıfların silahı olduğu varsayımının şüpheli olduğunu tespit etmiştir.²⁸ Hatta Çavuşoğlu tarafından ifade edildiği üzere, terörizm, güvenlikleştirmede ve dolayısıyla hegemonyanın sürdürülmesinde merkezi bir rol bile oynamakta, bu nedenle güçlü devletler tarafından hegemonyanın sürdürülebilirliği için terörizmin sürdürülmesine ihtiyaç duyulmaktadır.²⁹

²⁴ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (California: Addison-Wesley Publishing Company, 1979), 102.

²⁵ Anthony Oberschall, "Explaining Terrorism: The Contribution of Collective Action Theory," *Sociological Theory* 22, no. 1 (2004): 26.

²⁶ Münevver Cebeci, "Defining 'New Terrorism': Reconstruction of the Enemy in the Global Risk Society," *Uluslararası İlişkiler* 8, no. 32 (2012): 34.

²⁷ Cihan Aksan ve Jon Bailes, "Giriş," içinde *Güçlünün Silahı: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler*, çev. Serap Arslanpay, haz. Cihan Aksan ve Jon Bailes (İstanbul: Metis Yayınları, 2014), 11-12.

²⁸ Belgin Şan Akca, *Maskeli Devletler: Silahlı Örgütlere Sağlanan Devlet Desteğinin Nedenleri* (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2021), 175.

²⁹ Esra Çavuşoğlu, "Assessing Terrorism as a Hegemonic Conception within the Context of Securitization," *Middle Eastern Studies* 12, no. 2 (2020): 365.

Zayıf devletlerin devlet dışı silahlı aktörlere dostça davrandıklarına ve onları barındırdıklarına, bu nedenle devlet dışı silahlı aktörlerin zayıf devletleri güvenli liman olarak kullandıklarına ilişkin bir görüş de terörizmin zayıfın silahı olduğu konusunda kabuller oluşmasına sebep olmaktadır. Ancak çeşitli terör örgütlerinin çeşitli devletlerle ilişkilerine dair bazı örnekler dikkate alındığında devlet dışı silahlı aktörlerin devletler tarafından desteklenmesi gerçeğinin sadece devletlerin etkisizliği ya da zayıflığı ile açıklanamayacağı görülür. Bu halde devlet dışı silahlı aktörlerin zayıf devletlerin topraklarında örgütlenebilme imkânları bulabildikleri için mi o ülkelerde örgütlenebildikleri, yoksa bazı devletleri zayıflatmak isteyen başka devletler tarafından o devletlerde örgütlenmeleri istendiği için mi örgütlenebildikleri konusu tartışmalı bir konu haline gelir. Konunun tartışmalı olması bazı devletlerin başka bazı devletleri zayıflatmak, yapılacak çeşitli müdahalelere gerekçe oluşturmak vb. gibi saiklerle devlet dışı silahlı aktörlerle ilişkiler içerisine girebilmelerini yadsınamaz bir gerçek haline getirmektedir. Nitekim Walter Laqueur'un Birleşmiş Milletler (BM) tarafından en az gelişmiş olarak belirlenen 49 ülkeye ilişkin bir incelemesine dayanarak yapılan bir analizde zayıf devlet kapasitesinin bazı devletleri bu tür aktörlerin kaynak edinimi için doğal adaylar haline getirebildiği, ancak zayıf devletlerin finansman, silah, lojistik, güvenli bölge, eğitim ve eğitim kampı vb. gibi başlıca destek kaynakları açısından en iyi kaynaklar olmadıkları, hatta bu destek kaynakları açısından incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra faaliyet gösteren tüm devlet dışı silahlı aktörlerin neredeyse %50'sinin zayıf devletlerden değil güçlü devletlerden destek aldığı tespit edilmiştir. Uluslararası siyaset açısından incelendiğinde bu devlet dışı silahlı aktörlerin güçlerini büyük devletlere borçlu oldukları çok açıktır.³⁰

Tarih, terörizmin sona ermeyeceğini göstermiştir. Dahası terörizm, sürekli olarak gelişmekte, değişmekte ve yeni biçimlere bürünmektedir. Çünkü amaçlarına hizmet edecek alternatiflerin sayısını az bulan ya da başka alternatifi bulunmadığını düşünen aktörler, terörizmi benimseyebilmektedirler.³¹ Bu nedenle terörizmin özneleri değişebilmekte ve çeşitlenebilmektedir. Bu noktada terörizmin öznelerini "azmettiren" ve "fail" kavramları üzerinden incelemeye geçmeden önce terörizmin öznesi olabilecek aktörlerin menfaatlerinin onları

³⁰ Şan Akca, *Maskeli Devletler*, 21-25.

³¹ Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, *International Relations and World Politics* (Boston: Pearson, 2013), 358.

“azmettiren” ya da “fail” statüsünde terörizme teşvik edebilmesi üzerine bir değerlendirme yapmak yararlı olabilir.

A. Menfaate Dair: “Var Oluş Amaçları ve Hedefler” Üzerinden Bir Değerlendirme

Menfaatlerini diplomatik araçlarla gerçekleştiremediklerinde ya da menfaatleri uluslararası hukuka aykırı düştüğünde devletler terör örgütlerinden ve teröristlerden yararlanma yoluna her zaman başvurmuşlardır. Onları korumuşlar, gizlemişler ve çeşitli türden destekler vermişlerdir. Hatta bazen bu ilişkileri gizleme gereği de duymamışlardır. Tarihte bunun çokça örneği vardır.³² Günümüzde de birçok devlet, menfaatleri gereğince bazı devletler tarafından terör örgütü olarak görülen devlet dışı silahlı aktörlerle yakın ilişkiler içerisine girebilmektedir. Bunu kimi zaman başka bir terör örgütü ile mücadele etme gayesiyle yaptıklarını ileri sürerek, kimi zaman devlet olarak demokrasiye olan bağlılıklarının bu davranışlarını gerektirdiğini ilân ederek vb. meşrulaştırmaya da çalışabilmektedirler. Şiddetin desteklenmesinin bir anlamda normalleşmesi olarak adlandırılabilir bu durum “menfaat” kavramının devlet davranışı üzerinde belirleyici olabildiğinin açık bir göstergesidir.

Örneğin Balta, uluslararası piyasalarda pazarlanabilecek nitelikteki doğal kaynakların bulunduğu bölgelerin kontrolünü ele geçirmeyi, coğrafya üzerinde önemli geçiş bölgelerinin üzerinde olmayı ya da sınır bölgelerinin kontrolünü elde tutmayı elzem gördüklerinde devletlerin bazı devlet dışı silahlı aktörlerle işbirliği içerisine girdiklerini ifade eder.³³ Bu jeopolitik ve jeostratejik amaçlar, özünde meşrudur. Devletler bu amaçlarına ulaşmak için meşru araçları kullandıklarında haklı kazançlar edinebilirler. Ancak bu amaçlarına ulaşmak için gayrimeşru araçlar olan devlet dışı silahlı aktörleri kullandıklarında terör suçu işlemiş olurlar. Bu bağlamda devletler tarafından bu amaçla kullanılan devlet dışı silahlı aktörler ise menfaatleri gereğince gayrimeşru yöntemlere başvurmakta beis görmeyen devletler tarafından planlı biçimde “üretilen” terörizmin “kullanışlı araçlar”ı

³² Galip Beygü İsen, “Terörizm: Değişik Boyutlarıyla Çağdaş Bir Sorun,” *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, no. 1 (1983): 199-200.

³³ Evren Balta, *Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 45-46.

haline gelirler. Bu aktörler “terörizmin fail özneleri” olarak da adlandırılabilir. Bu durumda menfaatlerinin, devletleri, en azından “terörizmin azmettiren özneleri” statüsüne yerleştirdiği ifade edilebilir. Şan Akca'nın devletler ve devlet dışı silahlı aktörler arasındaki etkileşimlerin yalnızca hedef-devletler ve destekçi devletler arasındaki ilişkiler üzerinden incelendiğinde anlam ifade ettiğine ilişkin tespiti³⁴ bunu doğrular niteliktedir.

Menfaatlerin tüm aktörler için temel motivasyon kaynağı olduğu açıktır. Bu bakımdan siyasî kimlikli hangi aktörlerin hangi menfaatleri gereğince kişileri ya da örgütleri terör suçu işlemeye azmettirebileceklerini ya da hangi menfaatleri gereğince terörizmin faili olabileceklerini incelemek gerekir. Böyle bir inceleme devletlerin, devlet dışı silahlı aktörlerin ve şahsî motivasyonlarla harekete geçen bireysel teröristlerin terörizmin özneleri olup olamayacakları konusunda daha fazla ve daha net görüş geliştirebilme imkânı verebilir.

Devlet dışı silahlı aktörler olan terör örgütlerinin terörizmin öznesi oldukları konusunda şüphe yoktur. Bu konuda tartışılabilir olan mevzu bu aktörlerin terörizmin yegâne öznesi olup olmadıklarıdır. Bu mevzu bireysel teröristler için de geçerlidir. Devlet dışı silahlı aktörlerin ve bireysel teröristlerin devlet desteği olmadan var olamayacakları görüşü dikkate alındığında bu öznelerin terörizmin fail özneleri olarak kabul edilmeleri makul görünmektedir. Devletlerin ve devlet dışı silahlı aktörlerin terörizmin failleri mi, azmettirenleri mi olduğu konusunu açıklığa kavuşturmak için ise bu aktörlerin var oluş amaçlarına ve hedeflerine bakılabilir. Çünkü bu aktörlerin var oluş amaçları ve hedefleri menfaatlerinin belirleyicisidir.

Devletlerin beka kaygıları, aralarındaki güç mücadeleleri, güvenlik arayışları, çeşitli coğrafyalarda hâkimiyet kurmaya ve hegemonya sağlamaya yönelik jeopolitik hedefleri, tarafı oldukları uluslararası düzenin devamına dair menfaatleri, ticarî amaçları, ideolojik hedefleri vb. devletlerin var oluş amaçlarından ve bu amaçlarıyla ilişkili hedeflerinden bazılarıdır. Devletler, daha önce açıklandığı üzere, bu amaç ve hedefleri gereğince tayin ettikleri menfaatlerini sağlayabilmek için terörizmi alternatif araçlar arasından seçerek kullanabilirler.

³⁴ Şan Akca, *Maskeli Devletler*, 21-22.

Terörizmi alternatif araçlar arasından seçerek kullanmaya teşvik edebilen menfaatlerin bazılarının devlet dışı silahlı ve silahlı aktörler için de geçerli olduğu ifade edilebilir. Bu aktörlerin bazılarının devletler tarafından oluşturulmuş olan, devletlerin menfaatlerine hizmet etmesi beklenen aktörler oldukları açıktır. Küreselleşme, emperyalizm, serbest piyasa ekonomisi, liberal uluslararası düzen, güçlü ulus-devletlerin varlığı vb. devlet dışı aktörler için tehdit unsurları olabileceği gibi fırsatlar da sunabilir. Tehditlerden korunmak ve var olan fırsatları menfaatleri gereğince değerlendirmek isteyebilecek olan bazı devlet dışı aktörler de bu türde gerekçelerle terörizme başvurabilirler. Ayrıca devletlerin bu aktörlere biçtiği misyon, zayıf ve başarısız devletler nedeniyle otorite boşluğu oluşan yerlerde sağlanabilecek kişisel kazanımlar, bir ideale adanmışlık, daha çok para kazanma, hegemonya sağlama vb. gibi motivasyonlar bu aktörleri terörizmi bir araç olarak kullanma konusunda her an hazır tutabilir.

Birey olarak insanların bir değere adanmışlıkları ve bağlılıkları, para kazanma zorunlulukları, dünyevî veya uhrevî statü elde etme istekleri vb. onları terörizmin fail öznesi olmaya teşvik eden dinamikler arasında sayılabilir. Menfaatleri gereğince hem devletlerin hem de devlet dışı aktörlerin bireyleri kullanarak terör eylemleri gerçekleştirebildikleri dikkate alındığında bireysel motivasyonların yanıltıcı olabileceği iddia edilebilse de bu olasılığı tümüyle dışlamak da mümkün değildir. Bireyler de devletler ve devlet dışı aktörler gibi çeşitli menfaatleri gereğince terörizmi alternatifleri arasından seçerek kullanabilirler.

B. Özneye Dair: “Azmettiren” ve “Fail” Kavramları Üzerinden Bir Değerlendirme

Terör eyleminde “bir iradenin varlığı” eylem ile ilgili diğer şartlar kadar önemlidir. Ancak bu irade terör eylemini fiilen gerçekleştiren örgüt üyelerinin özgür iradeleri olabileceği gibi o örgütün oluşması için kişileri teşvik eden, destekleyen, yönlendiren vb. başka bir irade (bir üst irade) de olabilir. Bu bakımdan, terör eylemini bir örgüt gerçekleştirirse de terörizmin öznelere örgüt kavramının ifade ettiği devlet dışı silahlı aktörlere indirgenemez. Daha açık bir ifadeyle terör örgütleri terörizmin yegâne öznelere değildirler. Bu hususta Lutz ve Lutz hiçbir terör örgütünün kendiliğinden var olmadığını, Schmid ise terörizmin işleyebilmesi için devlet toleransına ve desteğine ihtiyaç bulunabildiğini ileri

sürerken terörizme için başka aktörlerin de varlığına işaret etmişlerdir.³⁵ Aynı değerlendirme bireysel teröristler için de yapılabilir.

Başka aktörler arasında devletler öne çıksa da devlet dışı silahsız aktörlerden de söz edilebilir. Terörizmin bu özneleri menfaatleri gereğince terör eylemlerinde (terörizmde) ya “azmettiren” ya da “fail” rolünü üstlenebilirler. Bu durumda her iki özne de terör suçunun sorumlusu haline gelir. Bu bakımdan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun birinci maddesindeki terör tanımında “örgütü” referans göstererek sınırlanmış olan terör eylemlerinin özneleri “azmettiren özneler” ve “fail özneler” temelinde ele alınmalıdır.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda “bir örgüte mensup kişi veya kişiler” ile “bir terör örgütüne mensup olmasa da örgüt adına terör suçu işleyenler” terör eyleminin faili olarak gösterilirken, terör eylemine “azmettiren” den söz edilmemektedir. Oysa herhangi bir suç için olduğu gibi terör suçu için de “azmettirenler” bulunabilir. Terörizmin siyasi amaçlar içermesi, buna rağmen devletlerin ve devlet dışı aktörlerin terörizmle birlikte anılmaktan kaçınmak zorunda olmaları bunu güçlü bir olasılık haline getirmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun³⁶ “Azmettirme” başlıklı 38.maddesinde azmettirme suçu çok net biçimde düzenlenmiştir. Bu madde herhangi bir suçun failinden başka, bir azmettireninin de bulunabileceğinin çok açık ifadesidir. Madde metninde başkasını bir suçu işlemeye azmettiren kişinin de işlenen suçun en az cezası ile (faile verilecek en az ceza ile) cezalandırılacağına hükmedilmiş olması fail ile azmettiren arasında ceza verilmesi açısından bir ayırım gözetilmediğini, hatta bazı durumlarda azmettirene daha fazla ceza verilmesinin azmettirme suçunun bazı hallerde daha dikkate değer bir suç olarak bile değerlendirilebildiğini göstermektedir.

3713 sayılı Kanun’da gerekli oldukça Türk Ceza Kanunu’na atıfta bulunulmasına rağmen, Türk Ceza Kanunu’nun suça azmettirme suçu ile ilgili

³⁵ James Lutz ve Brenda Lutz, *Terrorism: The Basics* (London: Routledge, 2011), 82; Alex P. Schmid, “Revisiting the Relationship between International Terrorism and Transnational Organised Crime 22 Years Later,” International Center for Counter-Terrorism, erişim tarihi Ocak 15, 2022, <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-International-Terrorism-Organised-Crime-August2018.pdf>, 23.

³⁶ RG. 12.10.2004, S. 25611.

hükümlerine atıfta bulunulmadığı görülmektedir. Oysa azmettirme fiilinin altında menfaatler yatar. Siyasî amaçları bulunan herhangi bir aktör menfaatleri gereğince kişileri ve örgütleri terör eylemi gerçekleştirmeye azmettirebilir. Bu nedenle 3713 sayılı Kanun'da "azmettirme" eyleminden söz edilmemesi ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerine bu hususta herhangi bir atıfta bulunulmaması bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

C. Özne Olarak Devletler³⁷, Devlet Dışı Silahlı/Silahsız Aktörler ve Bireysel Teröristler

Terör örgütü olarak adlandırılan devlet dışı silahlı aktörlerin eylemlerinin devletlere atfedilebilirliği konusunda görüşler, akademik çalışmalar, hükümet politikaları, hukukî kararlar vb. vardır. Bu çalışmada bu hususlar içerilmemektedir. Ancak bu hususlar, terör eylemleri fiilen devlet dışı silahlı aktörler tarafından gerçekleştirilse de devletlerin terörizmin öznelere olabilecekleri gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, devletlerden, terörizmin olası öznelere olarak mevzuatta söz edilmesinde sakınca görülemez. Kaldı ki devlet dışı silahlı aktörler tarafından gerçekleştirilen terör eylemlerinde devlet sorumluluğunun kanıtlanabildiği durumlar devletlerin terörizmin öznelere olarak anılabilmelerini gerçeğe uygun hale getirmektedir. Mevzuatta özne olarak devletten söz edilmiş olması, herhangi bir terör eyleminin sorumlusunun bir devlet olabileceği iddiası üzerinden harekete geçme konusunda mağdur devletlere ve ilgili kurumlarına haklılık kazandırabilecektir.

³⁷ Alan yazında "devlet terörizmi" kavramı vardır. Bu kavramın ifade ettiği anlam görece geniştir. Buna göre devletler kendi ülkesel sınırları içerisinde kendi vatandaşlarına karşı siyasî amaçlarla şiddet uygulayabildikleri gibi kendi ülkesel sınırları içinde veya dışında yaşayan başka devletlerin vatandaşlarına karşı da terör amaçlı şiddet uygulayabilirler. Bu çalışmada devletlerin terörizmin öznelere olabilecekleri ileri sürülürken devletlerin kendi vatandaşlarına karşı kendi ülkesel sınırları içerisinde siyasal amaçlarla gerçekleştirdikleri terörizm kapsamamaktadır. Çünkü bu durum devletlerin kendi iç meseleleri olarak değerlendirilmektedir. Kendi ülkesel sınırları içinde veya dışında, başka bir devletin vatandaşlarına karşı bizzat kendi silahlı güvenlik birimlerini kullanarak ya da devlet dışı silahlı aktörlerden yararlanarak terör amaçlı şiddet gerçekleştiren devletler ise çalışmanın kapsamı içerisinde değildir. Bu türde terörizm gerçekleştiren devletlerin, başka devletler ve toplumları aleyhindeki terör eylemlerinin bir öznesi olarak kabul edilmeleri ve iç hukuk sisteminde onlardan "devletler" kavramı kullanılarak söz edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Örneğin devletlerin istihbarat faaliyetleriyle görevli kurumlarının terör örgütleriyle ilişkileri açıkça devletleri terörizmin özneleri haline getirir. Kanada Güvenlik İstihbarat Servisi'nin (CSIS) onlu yaşlardaki üç İngiliz'i IŞİD'e (DEAŞ) götürmesi için Suriyeli bir insan kaçakçısıyla anlaşmasının Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) tarafından tespit edilmesi neticesinde, CSIS'in örtülü operasyonlardan sorumlu üst düzey bir görevlisinin MİT'i bu konuda sessiz kalmaya ikna etmek için Mart 2015'te Ankara'ya gittiğine dair yapılan bir haber³⁸ devletlerin terörizmin özneleri olabildiklerinin bir kanıtıdır.³⁹ Bu olaydan yaklaşık bir ay önce yapılan "IŞİD'e sempati duyup on beş yaşında İngiltere'yi terk ederek Suriye'ye kaçan Şamima Begüm'ü ülkeye sokan kişinin Kanada için çalışan bir casus olduğu" haberi⁴⁰ de bu gerçeğin yok sayılmasını olanaksız hale getirmektedir. Azmettiren-fail ilişkisi bu tür örneklerde çok açıktır ve devletlerin terörizmle ilişkileri bu örneklerde net biçimde gözlenmektedir.

Azmettiren-fail ilişkisi ölçeğinde devletlerin terör örgütleriyle ilişkiler kurabildiklerine dair iddialara kanıt sağlayabilen bir örnek olay, bir helikopterin 15 Mart 2023'te Irak'ın kuzeyindeki Duhok şehrinde düşmesidir. Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) yedi kişinin öldüğü bildirilen kazada ölenlerin bir kısmının PKK'lı teröristler olduğunu duyurmuştur. Ancak bu olayda cevaplanması gereken bir soru, Fransız Airbus Helicopters adlı şirket tarafından üretilen AS 350 model bu helikopterin Fransızlar tarafından kime satıldığı veya o anda kime ait olduğu sorusu idi. Basın mensupları tarafından Fransa Dışişleri Bakanlığı Sözcüsüne sorulan bu soru sözcü tarafından "Yorumumuz yok." cevabı verilerek yanıtlanmıştır. Helikopterin, DEAŞ ile Mücadele Uluslararası Koalisyonu'nun Suriye'de destek verdiği SDG ismini kullanan PKK/YPG'ye ait olduğu iddiaları üzerine, ABD'nin Suriye'de helikopter pilotluğu eğitimi verip

³⁸ Robert Fife, "CSIS Persuaded Turkey to Hide Recruitment of Operative Who Trafficked Teens to Islamic State," The Globe and Mail, erişim tarihi Eylül 30, 2022, <https://www.theglobeandmail.com/politics/article-csis-isis-agent-turkey>.

³⁹ Devletler terör örgütleriyle pozitif ilişkilerini açıkça ifade etmeyeceklerine göre bu ilişkiye dair kanıtlar için bu tür haberlere güvenilmesi bir seçenek olabilir. Gerçekliğine rağmen bu tür haberlerin reddi ise devletlerin terör örgütleriyle asla ilişki kurmayacakları iddiasının kabulüne katkıda bulunarak terörizmle mücadeleyi güçleştirebilir.

⁴⁰ Josh Baker, "IŞİD Sempatizanı Şamima Begüm'ü Suriye'ye Kanada Casusunun Soktuğu Ortaya Çıktı," BBC News Türkçe, erişim tarihi Eylül 08, 2022, <https://www.bbc.com/turkce/articles/clj4r5r7938o>.

vermediğini soran muhabire Pentagon sözcüsü “Bildiğim kadarıyla hayır.” cevabını vermiştir. Koalisyon sözcüsü ise helikopterin koalisyona ait olup olmadığı sorusunu “Helikopter koalisyona ait değil ve DEAŞ ile mücadele operasyonlarının bir parçası değil.” diyerek cevaplamıştır.⁴¹ Aslan, bu olayda PKK’nın, Fransız helikopterlerine ABD fonlarıyla ve KYB üzerinden eriştiğini değerlendirirken “tedariki, pilotaj eğitimi, bakımı, yer hizmetleri, yakıt ve yedek parça ikmali için pahalı bir zinciri gerektiren helikopter tahsisinin” Batılı bir devlet desteği olmadan gerçekleştirilmesini tüm reddiyelere rağmen gerçeğe uygun görmemektedir.⁴² ABD’li ve Fransız yetkililer tarafından verilen cevaplar Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne karşı faaliyetler gerçekleştiren ve uluslararası alanda terör örgütü olarak kabul edilen PKK terör örgütüne başka devletler tarafından destekler verildiği konusundaki şüpheleri gidermemiştir. Başka bir ifadeyle bu örnek olay başka devletlerin terörizmin azmettirici özneleri olabildikleri konusundaki şüpheleri güçlendiren kanıtlardan biridir.

Devlet dışı silahlı aktörlerin de azmettiren-fail ilişkisi ölçeğinde terörizmin özneleri olabildiklerini Fransız Çimento Şirketi Lafarge’ın 2012-2015 yılları arasında Suriye’deki terör örgütleriyle girdiği ilişkide görmek mümkündür. Bu ilişki Amerika Birleşik Devletleri’nde görülen dava sonucunda mahkeme kararıyla 2022 yılında ispatlanmıştır. Terör örgütlerine maddî yardımlar yaptığını kabul eden şirket bu ilişki gerekçesiyle cezaya çarptırılmıştır. Yargı süreci devam ederken konuyu bir makalesiyle değerlendirmiş olan Faytre, iddiaların ispat edilmesi halinde, Lafarge’ı stratejik ortak ve ikili ilişkilerde önemli bir araç olarak gören Fransa için tarihte eşi benzeri bulunmayan bir devlet skandalının ortaya

41 Alaattin Doğru, “Fransa, Irak’ta PKK’lıları Taşırken Düşen Fransız Üretimi Helikoptere Dair Yorum Yapmadı,” Anadolu Ajansı, erişim tarihi Mart 17, 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-irakta-pkk-lilari-tasirken-dusen-fransiz-uretimi-helikoptere-dair-yorum-yapmadi/2848889>; “Kuzey Irak’ta Düşen Helikopter ‘Koalisyona Ait Değil’ Açıklaması,” NTV, erişim tarihi Mart 17, 2023, <https://www.ntv.com.tr/dunya/kuzey-irakta-dusen-helikopter-koalisyona-ait-degil-aciklamasi,LgcVtYt1402kUMaP37HRBQ>.

42 Murat Aslan, “Irak’ta Düşen Helikopter ve Süleymaniye Uçuşlarına Hava Sahasının Kapatılması,” Sabah, erişim tarihi Nisan 09, 2023, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/murat-aslan/2023/04/08/irakta-dusen-helikopter-ve-suleymaniye-ucuslarina-hava-sahasinin-kapatilmasi>.

çıkacağını ifade etmişti.⁴³ Anadolu Ajansı'na göre, mahkemeye sunulan ve Fransız kurumlarına ait olan belgelerdeki bilgiler Lafarge'ın DEAŞ ile ilişkisi hakkında Fransız iç, dış ve askerî istihbarat birimlerinin sürekli olarak bilgilendirildiğini, üstelik bu ilişkinin Fransa devletinin bilgisi dâhilinde gerçekleştiğini göstermektedir.⁴⁴ 2016'dan beri Fransa kamuoyunda da tartışılan "Lafarge'ın DEAŞ'e yardımı" Fransa'da ise hâlâ soruşturma aşamasındadır. Bu konuda Fransa'da ilerleme kaydedilmemesinin nedeni olarak Fransız istihbaratının suç ortağı olmasının örtbas edilmek istenmesi gösterilmektedir.⁴⁵

Eskiden beri var olan, son dönemlerde ise "yalnız kurt", "yalnız aktör" vb. gibi kavramlarla adlandırılan bireylerin de terörizmin özneleri olabilecekleri gerçeği reddedilemez. Worth beyaz ırkın üstünlüğü düşüncesinin bireysel teröristlerin ana motivasyon kaynağı olduğunu, ancak dinî saiklerle yapılan saldırıların da bu türdeki teröristler tarafından gerçekleştirildiğini ifade eder.⁴⁶ Bu durum "yalnız kurt", "yalnız aktör" vb. gibi kavramlarla neredeyse yüceltilerek şiddete teşvik edilen bireysel teröristlerin farklı gerekçelerle her zaman terör eylemleri gerçekleştirebileceğini göstermektedir.

Türkiye'de turizm tesislerine ve turistlere yönelik yalnız kurt eylemi türünde bir saldırı hazırlığı içerisinde olduğu tespit edilen DEAŞ'lı bir terörist 29 Aralık 2022 tarihinde yakalanmıştır.⁴⁷ Bu tarihten önce de benzer saldırıların hazırlığı

⁴³ Léonard Faytre, "Lafarge'ın Suriye'deki Terör Örgütleriyle İş Birliği Yapması Fransa için Bir Devlet Skandalı mı?," SETA, erişim tarihi Ocak 25, 2023, https://setav.org/assets/uploads/2018/05/P192_Lafarge_t.pdf, 7.

⁴⁴ "AA, Fransız Şirketi Lafarge'ın DEAŞ'ı Fransa İstihbaratının Bilgisi Dahilinde Finanse Ettiği Belgelere Ulaştı," Anadolu Ajansı, erişim tarihi Eylül 10, 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/aa-fransiz-sirketi-lafarge-in-deas-i-fransa-istihbaratinin-bilgisi-dahilinde-finanse-ettigini-kanitlayan-belgelere-ulasti>.

⁴⁵ "5 Maddede DEAŞ'e Yardım Ettiğini Kabul Eden Lafarge Hakkında Bilinmesi Gerekenler," NTV, erişim tarihi Ekim 25, 2022, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/5-maddede-daese-yardim-ettigini-kabul-eden-lafarge-hakkinda-bilinmesi-gerekenler,ZvW3fKTK6kW6yyEoqbTGUQ/JNMZ5V8LZk-hufZ-CvrhQ>.

⁴⁶ Katie Worth, "Lone Wolf Attacks Are Becoming More Common - And More Deadly," Frontline, erişim tarihi Ocak 27, 2023, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/lone-wolf-attacks-are-becoming-more-common-and-more-deadly>.

⁴⁷ Emrah Gökmen, "Terör Saldırısı Hazırlığındaki Yabancı Uyruklu DEAŞ'lı Terörist İstanbul'da Yakalandı," Anadolu Ajansı, erişim tarihi Ocak 05, 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-saldirisi-hazirligindaki-yabanci-uyruklu-deasli-terorist-istanbulda-yakalandi/2778455>.

içerisinde bulunan teröristler çeşitli yerlerde etkisiz hale getirilmiştir. Ancak bireysel teröristler tarafından Türkiye’de gerçekleştirilmiş eylemler de vardır. 28 Haziran 2016’da İstanbul Atatürk Havalimanı’nda DEAŞ militanları tarafından gerçekleştirilen saldırı ile 1 Ocak 2017’de İstanbul’da bir gece kulübüne yeni yıl kutlamaları sırasında yapılmış olan saldırı Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan bireysel terör eylemlerinin örneklerindedir. Şahsî kinleriyle, siyasî amaçlarla ya da dinî saiklerle harekete geçseler de bu terörist özneler bir örgüt olmaksızın da her zaman terör eylemleri gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Vasilenko, yüksek teknolojilere erişimleri olması halinde bu teröristlerin eylemlerinin çok yıkıcı ve tehlikeli olabileceğine dikkat çekmektedir.⁴⁸ Şayet bu teröristlerin tek başlarına hareket ederek etki gücü yüksek terör eylemleri gerçekleştirebilecekleri olası görülmezse bu durumda onları teşvik eden ve terör eylemlerine azmettiren başka bir aktörün (bir devletin ya da devlet dışı aktörün) varlığı olası hale gelir. Bu halde bireysel teröristleri terörizmin bağımsız özneleri olarak görmek de onları terör eylemlerine azmettiren başka öznelerin varlığını kabul etmek de mümkün olur.

Bireysel teröristler kategorisine daha önce sözü edilen “ezoterik teröristler” ile “sanal teröristler” de dahil edilebilir. Çünkü bu teröristler tarafından gerçekleştirilen eylemler, terörizm tanımında yer alan bildik “şiddet” unsurunu barındırmasa da terörizmdir. Bu teröristler tarafından geleneksel şiddet unsurlarını içermeyen gerçekleştirilebilecek terör eylemlerinin 3713 sayılı Kanun’un birinci maddesinde sayılan amaçlara matuf olması mümkündür. Bu halde “ezoterik teröristler” ile “sanal teröristler”in de terörizmin özneleri olarak mevzuatta öngörülmesi gereklidir.

III. TANIM ÖNERİSİ: TERÖR VE TERÖRİZM

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun birinci maddesinde “terör” kavramı “suç teşkil eden eylemler” olarak tanımlanmaktadır. Terör kavramını “bir eylem” olarak kabul eden bu tanım hatalıdır. “Terör” kavramı sosyolojik bir kavramdır. Türk Dil Kurumu’na göre “yıldırı” anlamına gelir. Öğretide “dehşet”, “korku” vb. gibi kavramların karşılığı olarak kullanılır. Türkçede bir isimdir. Fiil

48 V. I. Vasilenko, “The Concept and Typology of Terrorism,” Statutes and Decisions 40, no. 5, 2004: 54, <https://doi.org/10.1080/10610014.2004.11059722>.

değildir. Fiil olan kavram, terörizm kavramıdır. Terör kavramı bir faaliyetin ifadesi değildir. Terör kavramı ile ilgili faaliyetin, eylemin vb. ifadesi olan kavram, terörizm kavramıdır. Bu anlam “Terörizm, sosyolojik bir olgu olan terörün siyasal amaçlarla gerçekleştirilmesidir.” biçimindeki ifadede görülür. “Suç teşkil eden eylemler” terörü değil, terörizmi ifade eder. Bu bakımdan Kanun’un birinci maddesinde yapılmış olan tanım “terör” kavramının değil, “terörizm” kavramının tanımı olmalıdır.

Çalışmada terörizmin öznelerine dair yapılan değerlendirmeler ile terör ve terörizm kavramlarına dair bu kısa değerlendirme çerçevesinde Kanun’un “Terör tanımı” başlıklı birinci maddesinin “Terörizm tanımı” başlığı altında şu içerikle yeniden yazılması önerilmektedir:

“Terörizm; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla gerçek ya da tüzel kişi niteliğini haiz irade sahibi herhangi bir kişi, örgüt, ulusal ya da uluslararası statülü kuruluş, kurum veya yabancı devlet tarafından azmettirmek ya da fiilen gerçekleştirmek suretiyle girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Bu tanımın tek bir cümle halinde ifade edilmiş olmasının tanımın Türkçe bakımından açıklığını olumsuz yönde etkilediği değerlendirilirse, tanım iki fıkra halinde düzenlenebilir. Bu halde ilk fıkra terörizmin (terör eylemlerinin) öznelerini içermeyecek, ikinci fıkra ise sadece bu eylemlerin öznelerine işaret edecek biçimde şu içerikle ifade edilebilir:

“Terörizm; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını

tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla azmettirmek ya da fiilen gerçekleştirmek suretiyle girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Bu eylemlerin azmettirenleri ya da fiilî olarak gerçekleştirenleri, gerçek ya da tüzel kişi niteliğini haiz irade sahibi herhangi bir kişi, örgüt, ulusal ya da uluslararası statülü kuruluş, kurum veya yabancı devlet olabilir.”

SONUÇ

Bazı suçların sadece faili yoktur, azmettireni de vardır. Terör suçu böyle bir suçtur. Devletlerin ve bazı devlet dışı aktörlerin menfaatlerinin onları alternatif bir araç olarak terörizmi seçmeye ve kullanmaya teşvik edebilmesi terör suçlarında azmettiren-fail ilişkisini var edebilir. Devletler ile meşru ya da gayrimeşru bazı devlet dışı aktörler arasında kurulabilen, hatta bazen bireysel teröristleri, ezoterik teröristleri, sanal teröristleri vb. de içine alan bu ilişki mevzuatta terör suçlarının olası tüm öznelerine yer verilmesini meşrulaştırmaktadır. Terör suçunu işleyebilecek özne olarak mevzuatta sadece örgütten söz edilmesi bu minvalde yeterli görülemez. Çünkü örgüte odaklanan terörizmle mücadele politikaları terörizmin sonuçlarını önemli gören bir anlayışın ürünü olarak değerlendirilebilir. Siyasî amaçlar uğrunda etkili bir araç olarak kullanılabilirdiği sürece biteviye yenilenecek olan terörizmle etkili mücadele, örgüt dışındaki aktörleri de mevzuata yerleştirmeyi gerektirir. Çalışmada bu gerekçeyle 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun “Terör tanımı” başlıklı birinci maddesindeki tanım için bir düzenleme önerisi yapılmıştır.

Terör tanımına dair düzenleme önerisinin merkezinde terörizmin olası özneleri olan aktörler vardır. Bu aktörlerden devletleri ve devlet dışı silahsız aktörleri terörizmle ilişkilendirmenin birtakım sakıncalarından söz edilebilecek olsa da bu sakıncalar bu çalışmanın konusu değildir. Ancak terörizmle mücadele etmek zorunda olan devletlerin egemenlik ve kendilerini savunma hakları, bir güvenlik tedbiri olarak değerlendirilebilecek bu tür hukukî tedbirlerin alınmasına meşruiyet kazandırır. Nitekim proaktif yaklaşımlar içeren güvenlik politikaları, caydırıcılık sağlanması suretiyle suçların önlenmesi açısından elzemdir.

Güvenlik yönetiminde başarının risklerin yönetilmesini gerektirdiği dikkate alındığında terörizmin bu statüdeki öznelerine mevzuatta yer vermenin güvenliğin sağlanması amacıyla alınabilecek bir tedbir olduğu inkâr edilemez. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yürürlükteki mevzuatında bir tedbir olarak terörizmin olası tüm öznelerine yer verilmesi terörizmle etkili biçimde mücadele için hem elzemdir hem de meşrudur. Çünkü bir suçun gerçekleşmesi ihtimalinin bazı somut kanıtlar temelinde öngörülmesi hukukî nitelikli bir tedbir alınması için yeterlidir. "Güvenlik hizmetlerinin başarısının gerçekleşenle değil gerçekleşmeyenle ölçülebilmesi"nin, yani "açıkça bilinmeyenlerin de yönetilmesi zorunluluğu"nun böyle bir adımı gerekli hale getirdiği değerlendirilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını belirtmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması olmadığını bildirmiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar, etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author declared this work has not received any financial support.

Conflict of Interest: The author declared that he has no conflict of interest.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.

KAYNAKÇA

- Aksan, Cihan ve Jon Bailes. "Giriş." *İçinde Güçlünün Silahu: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler*, çeviren: Serap Arslanpay, hazırlayanlar: Cihan Aksan ve Jon Bailes, 11-43. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.
- Anadolu Ajansı. "AA, Fransız Şirketi Lafarge'ın DEAŞ'ı Fransa İstihbaratının Bilgisi Dahilinde Finanse Ettiği Belgelere Ulaştı." Erişim tarihi Eylül 10, 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/aa-fransiz-sirketi-lafarge-in-deas-i-fransa-istihbaratinin-bilgisi-dahilinde-finanse-ettigini-kanitlayan-belgelere-ulasti>.
- Aslan, Murat. "Irak'ta Düşen Helikopter ve Süleymaniye Uçuşlarına Hava Sahasının Kapatılması." Sabah. Erişim tarihi Nisan 09, 2023. <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/murat-aslan/2023/04/08/irakta-dusen-helikopter-ve-suleymaniye-ucuslarina-hava-sahasinin-kapatilmasi>.
- Baker, Josh. "İŞİD Sempatizanı Şamima Begüm'ü Suriye'ye Kanada Casusunun Soktuğu Ortaya Çıktı." BBC News Türkçe. Erişim tarihi Eylül 08, 2022. <https://www.bbc.com/turkce/articles/clj4r5r7938o>.
- Balta, Evren. *Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Butler, Judith. "Terör Söylemi." *İçinde Güçlünün Silahu: Amerikan Devlet Terörü Üzerine Söyleşiler*, çeviren: Serap Arslanpay, hazırlayanlar: Cihan Aksan ve Jon Bailes, 126-135. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.
- Cebeci, Münevver. "Defining 'New Terrorism': Reconstruction of the Enemy in the Global Risk Society." *Uluslararası İlişkiler* 8, no. 32 (2012): 33-47.
- Çavuşoğlu, Esra. "Assessing Terrorism as a Hegemonic Conception within the Context of Securitization." *Middle Eastern Studies* 12, no. 2 (2020): 349-368.
- Demir, Hilmi. "FETÖ: Bir Kült Örgütünün Radikalleşme Tahkiyesi." *İçinde Türkiye'nin Terörle Mücadelesi: Kavramlar, Örgütler ve Aktörler*, editör: Göktuğ Sönmez, 167-189. Ankara: TASAV Yayınları, 2021.
- Doğru, Alaattin. "Fransa, Irak'ta PKK'lıları Taşırken Düşen Fransız Üretimi Helikoptere Dair Yorum Yapmadı." Anadolu Ajansı. Erişim tarihi Mart 17,

2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-irakta-pkk-lilari-tasirken-dusen-fransiz-uretimi-helikoptere-dair-yorum-yapmadi/2848889>.
- Faytre, Léonard. "Lafarge'ın Suriye'deki Terör Örgütleriyle İş Birliği Yapması Fransa için Bir Devlet Skandalı mı?" SETA. Erişim tarihi Ocak 25, 2023. https://setav.org/assets/uploads/2018/05/P192_Lafarge_t.pdf, 7.
- Fife, Robert. "CSIS Persuaded Turkey to Hide Recruitment of Operative Who Trafficked Teens to Islamic State." The Globe and Mail. Erişim tarihi Eylül 30, 2022. <https://www.theglobeandmail.com/politics/article-csis-isis-agent-turkey>.
- Goodin, Robert E. *What's Wrong with Terrorism?* Cambridge: Polity Press, 2006.
- Gökmen, Emrah. "Terör Saldırısı Hazırlığındaki Yabancı Uyruklu DEAŞ'lı Terörist İstanbul'da Yakalandı." Anadolu Ajansı. Erişim tarihi Ocak 05, 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/terror-saldirisi-hazirligindaki-yabanci-uyruklu-deasli-terorist-istanbulda-yakalandi/2778455>.
- Hobbes, Thomas. *Leviathan*. Çeviren: Semih Lim. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020.
- İsen, Galip Beygü. "Terörizm: Değişik Boyutlarıyla Çağdaş Bir Sorun." *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, no. 1 (1983): 193-231.
- Kautilya. *Arthaşāstra*. Çeviren: Utku Umut Bulsun. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018. Aktaran L. N. Rangarajan. *Giriş*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018.
- Lutz, James ve Brenda Lutz. *Terrorism: The Basics*. London: Routledge, 2011.
- NTV. "Kuzey Irak'ta Düşen Helikopter "Koalisyon Ait Değil" Açıklaması." Erişim tarihi Mart 17, 2023. <https://www.ntv.com.tr/dunya/kuzey-irakta-dusen-helikopter-koalisyon-ait-degil-aciklamasi,LgcVtYt1402kUMaP37HRBQ>.
- NTV. "5 Maddede DAEŞ'e Yardım Ettiğini Kabul Eden Lafarge Hakkında Bilinmesi Gerekenler." Erişim tarihi Ekim 25, 2022. <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/5-maddede-daese-yardim-ettigini-kabul-eden-lafarge-hakkinda-bilinmesi-gerekenler,ZvW3fKTK6kW6yyEoqbTGUQ/JNMZ5V8LZk-hufZ-CvrhbQ>.
- Oberschall, Anthony. "Explaining Terrorism: The Contribution of Collective Action Theory." *Sociological Theory* 22, no. 1 (2004): 26-37.

- Osmanoğlu, Bilal ve Fahrettin Kıdıl. "Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. Özel Sayı (2019): 1141-1177.
- Schmid, Alex P. "Revisiting the Relationship between International Terrorism and Transnational Organised Crime 22 Years Later." International Center for Counter-Terrorism. Erişim tarihi Ocak 15, 2022. <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-International-Terrorism-Organised-Crime-August2018.pdf>.
- Schmid, Alex P. "The Definition of Terrorism." İçinde *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, editör Alex P. Schmid, 39-98. New York: Routledge, 2011.
- Selçuk, Sami. "Hukukun Terörle Sınava." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1, no. 5 (2011): 57-92.
- Seyhan, Eda. "'Counter-Terrorism' is a Dangerous Myth, It is High Time We Abolished It." Ceasefire. Erişim tarihi Temmuz 2, 2020. <https://ceasefiremagazine.co.uk/time-abolished-counter-terrorism>.
- Smith, Michael E. *Uluslararası Güvenlik*. Çeviren: Ramazan Gözen. Ankara: Felix Kitap, 2020.
- Sproat, Peter Alan. "Can the State be Terrorist?" *Terrorism* 14, no. 1 (1991): 19-29.
- Şan Akca, Belgin. *Maskeli Devletler: Silahlı Örgütlere Sağlanan Devlet Desteğinin Nedenleri*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2021.
- Şan Akca, Belgin. "Dangerous Companies: Cooperation between States and Nonstate Armed Groups." Nonstate Armed Groups. Erişim tarihi Ocak 24, 2021. <https://www.armedgroups.net/facts.html>.
- Şan Akca, Belgin ve İlayda Bilge Önder. "PKK Terörizmine Uluslar Ötesi Bir Bakış." İçinde *Terörün Kökenleri ve Terörle Mücadele Stratejisi*, editörler Fahrettin Altun ve Hasan Basri Yalçın, 53-79. Ankara: SETA Kitapları, 2018.
- Tangör, Burak ve Sevinç Sayın. "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?" *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 11, no. 1 (2012): 85-118.
- Turinay, Faruk. "Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* no. 116 (2015): 39-84.

- Vasilenko, V. I. "The Concept and Typology of Terrorism." *Statutes and Decisions* 40, no. 5, 2004: 46-56. <https://doi.org/10.1080/10610014.2004.11059722>.
- Viotti, Paul R. ve Mark V. Kauppi. *International Relations and World Politics*. Boston: Pearson, 2013.
- Waltz, Kenneth N. *Theory of International Politics*. California: Addison-Wesley Publishing Company, 1979.
- Worth, Katie. "Lone Wolf Attacks Are Becoming More Common - And More Deadly." *Frontline*. Erişim tarihi Ocak 27, 2023. <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/lone-wolf-attacks-are-becoming-more-common-and-more-deadly>.
- Yaşar, Kenan Evren. "Güncel Değişikliklerle Fransız Ceza Hukukunda Örgüt Kavramı ve Örgütlenme Suçları." *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, no. 1 (2015): 191-237.